

להנחה, שנחלה אחת תיכנס לאחרת עם בעלות כפולה, שהרי כל תחום מיוחס באופן ברור לשבט מסוים. אף בדוגמה היחידה, שבה עוסקים הכתובים באופן מפורש בתמורות שחלו בגבולות שבין שבטים, היינו, ביהר' טז 8—9, יז 8—10א, מיוחס התחום הנדון שם באופן חד-משמעי לשבט אפרים, תוך קביעה, שהאיזור המתואר לארכו של גבול זה הוא בתוך נחלת מנשה במובן זה, שהתחומים הללו היו קודם-לכן למנשה, ואילו עכשיו הם בנחלת אפרים.

עיון מדוקדק בכתובים הנוגעים לנחלות מנשה, יששכר ואשר מלמדנו, שנחלת מנשה לא חדרה לתוך נחלותיהם של יששכר ואשר, אלא פגעה בהן, ויש להבין את הכתוב כאילו נאמר: "ויהי למנשה [בפגעו] ביששכר ובאשר בית שאן ובנותיה ויבלעם ובנותיה וגו'", או בדומה לכך. לשון קצרה זו תואמת גם את דרך התיאור בפסוקים א7, 10א, שם. ומן הראוי להשוות לכך את הנאמר בשופ' א 27 ובדה"א ז 29, לפיכך מתבטלת ההשערה בעניין ההיקף המופרז של נחלת יששכר, המשתרעת, לאמיתו של דבר, מצפון למנשה, והעיר הדרומית-מזרחית ביותר שלה היא ירעאל. אמנם אולברייט לא עסק בשאלת פירושו של הכתוב ביהר' יז 11, אבל הוא צדק בהתוויית המסגרת הכללית לנחלת יששכר⁹. לאורן של מסקנות אלו אין אפוא יסוד לזהות את ג'נין עם עין-גנים.

9. לא נדון כאן בבעיות כלליות של נחלת יששכר והיקפה בשאר גבולותיה.

שתי הערות למטבעות המלך אגריפס השני

מאת

י. מישן

א) בספרו על מטבעות היהודים מתאר מאדן¹, בין השאר, מטבע, שבצד-הפנים שלה טבוע ראש של מלך, ולידו התאריך LE ("שנת 5"), ואילו על גבה² טבועות שתי קרני-שפע. לדעתו של מאדן, פני המלך שבמטבע זו הם של אגריפס הראשון. רייפנברג³ היה סבור, שאין היא נמנית עם מטבעות אגריפס הראשון, הואיל ופני המלך שעליה הם של אגריפס השני, והיא נטבעה על-ידיו בשנת 60 לספה"ג, היינו, כשהיה בן שלושים ושלוש. — אולם לאחר התבוננות מדוקדקת בתצלום המטבע וכן במטבע נוספת, שנרכשה על-ידי רייפנברג ושמקורה בפניאס⁴, נתברר, שאין

1. F. Madden, *Coins of the Jews*, Boston 1881, p. 134.

2. א. רייפנברג, מטבעות היהודים, 1947, מס' 74.

3. A. Reifenberg, *Portrait Coins of the Herodian Kings*, London 1935, 3

p. 8

4. A. Reifenberg, *Israel's History in Coins*, London 1953, p. 28, No. 17.

שתי הערות למטבעות המלך אגריפס השני

אפשרות לקבל את דעתו של רייפנברג, שכן בשתי המטבעות מופיעים פני נער בגיל צעיר. לנו נראה, שהמטבע נטבעה על-ידי אגריפס הראשון בשנת-מלכותו החמישית, כלומר, בשנת 42/3 לספה"נ, והדיוקן שעליה הוא של יורש-העצר הצעיר אגריפס השני, שהיה אז בן 15 שנה! ויתר על כן: קריאה נכונה של הכתובת על פני המטבע מאשרת הנחה זו:

ΑΓΡΙΠΠΑΥ[ΙΟΥ ΒΑΣΙΛ]ΕΩΣ ΑΓΡΙΠΠΑ

אגריפס בנו של המלך אגריפס

(ב) בשנת 1943 נתפרסמה על-ידי לדרר⁵ מטבע, שנחשבה בעיניו לטיפוס בלתי-ידוע של אגריפס השני. הוא שיער, שעל פני המטבע טבוע דיוקנו של גרון קיסר, ואילו על גבה — דקל וכתובת ΒΑΑΙΡ. לדרר אף קבע, שעל גבה של המטבע רשום התאריך IB (כלומר, 12). — עד כמה שידוע לנו, לא נמצאה עד כה כל מטבע של אגריפס השני עם תאריך ועם דיוקן של גרון⁶. מתברר של רשימה זו בדק אותה מטבע במוזיאון ההיסטורי בברן, והנה נתחוויר לו, לאחר עיון מדוקדק, שעל פני המטבע טבוע דיוקנו של דומיטיאן, ואף נותרו שתי אותיות מסביב לדמות: Δο, שיש בהן משום זיהוי ודאי של שם הקיסר. על גב המטבע טבוע דקל, עם התאריך KE, היינו, השנה העשרים וחמש למלכות אגריפס השני (בהתאם למניין השנים, שפתחו בו בשנת 61 לספה"נ). מטבע זה, שהטיפוס שלה ידוע לנו זה זמן רב⁷, נטבעה בשנת 85 לספה"נ. היא נשתמרה באופן גרוע: פניה שחוקים כמעט לחלוטין, והאשכול הימני של הדקל שעל גב המטבע נראה ללדרר כאות I מטושטשת, בעוד שהאות K (שגם היא מטושטשת) נראתה לו כ-B. האות E, השייכת לציון התאריך, נעדרת. הואיל והדקל אינו טבוע במרכז המטבע, כי הטובע הסיט קצת את הרושמה הצדה בשעת הטבעתה.

Ph. Lederer, *Neue Beiträge zur Antiken Münzkunde*, Bonn 1943, 5
Tafel VI, No. 100

6. המטבע עם התאריך ΛΑΙ והכתובת ΝΕΡΩΝΟ ΚΑΑΒΟΙΟΥ אינה שייכת למטבעות אגריפס השני. ראה: י. מישן, הכרונולוגיה של מטבעות בית-ההורדוס. ארץ-ישראל, ו, עמ' 111, הערה 74.
7. א. רייפנברג, שם, מס' 102.